

SÚČASNÁ SVETOVÁ PRÓZA – OBRAZ OBJEKTÍVNEJ SKUTOČNOSTI A PSYCHOLOGICKÝCH ZVLÁŠTNOSTÍ ČLOVEKA; INTERPRETÁCIA DIEL PODĽA VLASTNÉHO VÝBERU

Americká próza

- tematika:
  - a) vojnová
  - b) život amerických farmárov
  - c) americká súčasnosť

John Steinbeck

(1902 – 1968)

- poviedky – zbierka *Nebeské pastviny* (1932)
- romány:
  - debut *Zlatý kalich* (1929) – romantický príbeh piráta Henryho Morgana
  - román *O myšiach a ľuďoch* (1937):
    - hlavné postavy – George Milton, Lennie Small – tuláci, bezdomovci
    - chodia spolu za prácou (Lennie je mentálne postihnutý, starala sa oňho teta, ale tá zomrela a on začal chodiť s Georgom do práce)
    - prídu na farmu, pracujú tam
    - snívajú o domove – kúsku zeme, domčeku, ktorý by vlastnili
    - Lennie rád hladká hebké veci (napr. myši, králiky, vlasy, ...) a pretože je strašne silný, nechtiac sa mu pritom občas podarí spraviť niečo zlé (myš/psíča zomrie, žena si myslí, že ju chce znásilniť, ...)
    - Lennie a George sa dajú dokopy so starým zametačom Candym, ktorý má nejaké ušetrené peniaze a rozhodnú sa, že budú pracovať ešte nejaký mesiac a potom odkúpia vyhladený pozemok
    - Lenniego sa však pokúša zviest' žena syna majiteľa farmy, dovoľí mu pohľadiť jej vlasy, on však nevie prestať hladiť, ona začne kričať, aby prestal a on jej nechtiac zlomí väzy, keď sa pokúša ju utíšiť
    - potom Lennie odíde, syn majiteľa farmy sa chce pomstiť, nakoniec zastrelí Lenniego George, aby ho uchránil pred lynčovaním
    - ilúzie o spoločnej farme troskotajú
    - realistický obraz života najbiednejších ľudí v bohatej Kalifornii
  - sociálno-kritický román *Ovocie hnevu* (1939):
    - najznámejší, dostal zaň Pulitzerovu cenu (1940)
    - o osudoch troch generácií rodiny Joadovcov, ktorá podobne ako tisíce drobných farmárov počas hospodárskej krízy prišla o farmu v Oklahome
    - po opustení farmy, zlákaní sľubmi, odchádzajú za prácou do Kalifornie
    - cestou sa stretávajú s opovrhnutím domáceho obyvateľstva, ale aj s porozumením a pomocou im podobných ľudí
    - utrpenie z cesty zmierňujú predstavy o krajine, kde je všetkého dost
    - po strastiplnej ceste (starí rodičia zomierajú) sa ocitnú v utečeneckom tábore
    - prácu nenachádzajú, pretože v Kalifornii je tiež bieda a poľnohospodárski robotníci štrajkujú
    - na broskyňových plantážach ich štrajkujúci považujú za štrajkokazov
    - keď šerifovia prídu zatknúť vodcov štrajkujúcich, syn Toma Joad jedného z nich zabije, podarí sa mu ujsť a skrýva sa pred políciou
    - rodina putuje ďalej za vidinou zárobku pri zbere bavlny
    - dcére sa narodí mŕtve dieťa, povodeň ich vyženie z vagóna, kde našli útočisko, preto putujú ďalej
    - v schátranej stodole nachádzajú umierajúceho starca s malým dieťaťom, ktoré Rose zachraňuje pred smrťou svojím materským mliekom
  - reportážny román *Zhod'te bomby* (1942) – príbeh posádky bombardovacieho lietadla

- román *Po západe mesiaca* (1942):
  - protifašistický
  - na histórii fiktívneho mestečka obsadeného nepriateľom analyzuje vzájomné vzťahy obyvateľov a okupantov, ale i obavy ľudí z hrôz vojny
- kratšia próza *Túlavý autobus* (1947) – zábavné i menej príjemné zážitky cestujúcich, ktorí sa náhodou ocitli v jednom dopravnom prostriedku
- román *Na východ od raja* (1952):
  - symbolický boj dobra so zlom, na podklade biblického príbehu o Kainovi a Ábelovi vykresľuje osudy troch generácií jednej rodiny počas osídľovania Kalifornie od občianskej vojny až po 1. sv. vojnu
  - Salinaské údolie – na východ od Kalifornie (= raj)
  - Cyrus Trask:
    - je vojak, považuje toto povolanie za veľmi dobré
    - má dvoch synov – Adama s prvou ženou, ktorá sa utopila a Charlesa s druhou ženou
    - driluje synov, chce, aby sa z nich stali vojaci
  - Charles – mladší než Adam, ale zdatnejší, silnejší, vyniká nad Adamom, zúrivejší
  - Adam – uzavretý, Charles ho v detstve chráni
  - otec má radšej Adama, Charles sa za to nahnevá a zmláti (niekoľkokrát) Adama
  - otec ho za to naháňa s brokovnicou, dva týždne sa musí skrývať
  - Adam ide do armády, Charles sa stane farmárom, žije samotárskym životom
  - ich mama – umrie na TBC
  - Cathy:
    - vtelené zlo, žije v inom meste
    - keď má 12, podpáli dom aj s rodičmi, utečie
    - 18 – zvedie hlavného pasáka, okráda ho, on na to príde, zbije ju, potom sa zľakne a utečie
    - takúto dobytú ju nájdu Adam s Charlesom, ošetrujú ju
    - Adam sa do nej zaľúbi, zoberú sa, odchádzajú do Salinaského údolia, majú spolu dvojčatá Cala (rebel) a Árona (dobrý, čistý)
    - odíde od svojej rodiny do mesta, chce sa pomstiť tomu pasákovi, dá sa na dráhu sociálnej pracovníčky, nakoniec zbohatne a stane sa majiteľkou všetkých bordelov v okolí, pasákovi sa pomstí (mŕtvy)
  - Adam povedal synom, že ich mama je mŕtva, Cal sa túla a nájde ich mamu, jej to je jedno
  - nepovie doma, ale nakoniec sa chce pomstiť Áronovi za to, že ho má Adam radšej, a ukáže mu pravdu o ich mame, Áron sa z toho nervovo zrúti, ide na vojnu a tam ho zastrelia
  - keď sa to Adam dozvie, dostane mŕtvicu, prežije ju
  - po bratovej smrti sa Cal prerodí, ožení sa z bývalou bratovou frajerkou Abrou, Adam mu nakoniec odpustí
- próza *Potulky s Charliem* (1962) – cestopisné a reportážne črty, kronika okružnej cesty autora so psom po USA
- román *Zima našej nespokojnosti* (1964):
  - Ethan Hawley – zhýčkaný synáčik z vyššej spoločnosti
  - jeho otec príde o peniaze ⇒ ide pracovať do obchodu jedného Taliana
  - je taký zhýčkaný, že nevie pracovať, dostáva sa na šikmú plochu (do zlej spoločnosti...)
- 1962 – Nobelova cena

Jerome David Salinger

(1919)

- psychologický román *Kto chytá v žite* (1951):
  - dej sa odohráva počas troch predvianočných dní (hlavne) v New Yorku
  - hlavná postava – 17-ročný Holden Caulfield:
    - rozpráva svoj príbeh lekárom
    - z dobrej rodiny, neučí sa dobre, prepadáva
    - dobrý vzťah má najmä k dvom ľuďom – k 10-ročnej sestre Phoebe a k mŕtvemu bratovi Alliemu

- vyhodili ho zo školy, bojí sa vrátiť domov, a preto sa tri dni túla predvianočným New Yorkom
  - stretáva sa s rôznymi ľuďmi, odsudzuje ich pretváрку, falošnosť, amorálnosť
  - túži po láske, čistých a úprimných vzťahoch, ale nie je naivný, díva sa na svet očami dospelých
  - sníva, že stojí chrbtom k hlbokaj priepasti a čelom k žitnému poľu, kde sa hrajú; keď sa niektoré z nich, zabrané do hry, priblíži k strmine, Holdenovu úlohou je vrátiť ho nazad, do žitného poľa
  - žitné pole je symbolom Ameriky v minulosti, kým ju neznečistili továrne a dravosť za peniazmi
  - Holden sa nakoniec svojho sna vzdáva, prekonáva psychickú krízu, kapituluje pred presilou sveta pomocou čierneho humoru, pretože pochopí, že človeka, ktorý nie je schopný vysmiať sa svetu, zahubí zúfalstvo
  - hrdinove úvahy a konanie predstavujú revoltu americkej dospievajúcej mládeže, ktorá sa nemohla zmieriť so zaužívanými konvenciami sveta dospelých
  - jej revoltu vyjadruje autor aj rečou hlavnej postavy – je živá, hovorová, sú v nej slangové a vulgárne výrazy
- poviedková tvorba – *Deväť poviedok* (1953), *Franny a Zooey* (1961) – zobrazuje vzájomné vzťahy medzi ľuďmi, túži po dokonalejšej spoločnosti

John Updike

(1932)

- nadväzuje na Steinbeckov realistický obraz života súčasnej Ameriky
- debut – básnická zbierka *Z dreva tesaný vták* (1958)
- román *Trh v chudobincí* (1959) – alegorický obraz úpadku Ameriky
- román *Králik, bež* (1960):
  - zobrazuje pasivitu mladých ľudí
  - hlavná postava – Harry Angstrom – z uznávaného basketbalistu, prezývaného Králik, sa po skončení kariéry stáva priemerný človek, ktorý nevie čeliť rodinným starostiam
  - nedokáže so svojou slabošskou náturou pohnúť so svojou zdanlivo bezvýhodiskovou situáciou (opustil manželku kvôli milenke, potom sa k nej vrátil, lebo s ním čakala dieťa a potom sa s ňou po hádkach znova rozišiel)
- osudy Králika rozvíja v románoch *Návrat Králika* (1971), *Králik je bohatý* (1981) a *Králik na odpočinku* (1990)
- psychologický román s mytologickými prvkami *Kentaur* (1963):
  - v mnohom pripomína Salingerov román *Kto chytá v žite*
  - hlavná postava – stredoškolský profesor George Caldwell – má v sebe veľa detskej úprimnosti a naivity, hoci je vzdelaný a inteligentný, pre svoju nepraktickosť a dôverčivosť sa stáva cudzincom v zmechanizovanom svete
  - má rakovinu, cíti blízkosť smrti, a preto si aj viac uvedomuje svoju zodpovednosť k rodine a najmä k pätnásťročnému synovi Petrovi (usiluje sa odovzdať mu svoje humanistické ideály)
  - dej sa odohráva počas troch všedných dní, na ktoré si spomína Peter s odstupom rokov ako dospelý newyorský maliar
  - Caldwellov príbeh autor rámcuje gréckym mýtom o kentaurovi Cheironovi, ktorého omylom zasiahol Heraklov otrávený šíp, preto trpel strašnými bolesťami; nesmrteľnosť zamenil za dobrovoľnú smrť a svoj život za život Prometeov
  - podobne ako Cheiron aj Caldwell obetoval svoj život, aby mohol žiť jeho syn Peter
  - paralela s bájnym kentaustom vytvára zvláštne napätie a zväčšuje duševnú trýzeň učiteľa, ktorý sa zmieta medzi ideálmi a všednými povinnosťami → autor tak heroizuje život obyčajného človeka
- román *Dvojice* (1968) – pod povrchom cynizmu jednotlivých postáv z vyšších vrstiev sa skrýva pocit osamelosti a nudy
- humoristická próza *Bosorky z E.* (1984) – malomestské prostredie súčasnej Ameriky
- zbierky poviedok *Tie isté dvere* (1959), *Holubie pierka* (1962), *Hudobná škola* (1966)
- román *Brazília* (1994) – úbozný príbeh dvoch mladých ľudí odlišnej farby pleti

Saul Bellow

(1915)

- hrdina – skeptický, komplikovaný, uvažujúci, neschopný konať – tiesni ho minulosť, na ktorú musí neustále myslieť, a tak sa stáva neoddeliteľnou súčasťou jeho prítomnosti
- román *Obeť* (1947)
- filozoficko-komický román z Afriky *Henderson, kráľ dažďov* (1959)
- román *Herzog* (1964):
  - vykresľuje problémy a zmätky súčasnej Ameriky
  - Moses Herzog – podobne ako autor prežil detstvo v Chicagu, prednášal na amerických univerzitách, vyzná sa v literatúre (autobiografia)
  - autor predstavuje svojho hrdinu vo chvíli, keď sa ocitá na dne a usiluje sa určiť svoje miesto vo svete, pochopiť zmysel svojej existencie
  - dej románu – stručný, zachytáva len výsek z hrdinovho života
  - Herzog sa po rozvode so svojou druhou manželkou Madeleine stane čudákom a uzavrie sa do samoty
  - uvažuje na uplynulým životom, píše listy, v ktorých chce vysvetliť priateľom, filozofom, vedcom, prezidentovi historické korene súčasnej civilizácie, chce nimi zmeniť svet, avšak nedosiela ich
  - pri bezcieľnom putovaní sa dostáva pod okná svojej bývalej ženy a dcéry, ktorú má veľmi rád, chce zastreliť milenca svojej bývalej ženy, ale nedokáže konať

Norman Mailer

(1923)

- v druhej svetovej vojne bojoval v Tichomorí, spoznal leteckú a delostreleckú paľbu, ktorú potom neskôr opísal vo svojich dielach
- román *Nahí a mŕtvi* (1948):
  - antimilitaristický, naturalistický, z vlastnej skúsenosti
  - Anapopei – ostrov v Tichomorí, odohrávajú sa tu vojenské strety Japoncov a Američanov
  - americkí vojaci – mladí chlapi, majú negatívny vzťah k vojne, musia poslúchať často aj nezmyselné rozkazy (napr. pochodujú, narazia na úľ sršňov, dvaja zahynú, ostatní sa polomŕtvi dostanú do cieľa a nakoniec zistia, že to nebolo potrebné – už vyhrali)
  - zajali Japonca, nadviazali s ním kontakt, Gallagher mu dá aj čokoládu a cigaretu a potom ho zastreli (!!!)
  - objavuje sa tu aj dialógová reč podobná tej v dráme, je tu aj zbor (chór)
  - Miliónová rana (niečo ako kapitola) – niekoľkí vojaci sa rozprávajú na latríne o tom, čo by boli schopní obetovať za to, aby ich pustili domov (nohu, ruku, ...)
  - velitelia:
    - veliteľ Croft – je panovačný, vyžaduje úplnú poslušnosť, vojaci ho nemajú radi
    - poručík Hearn – mladý, liberál, cíti s vojakmi, prístupný, tiež nemajú ho radi, ale majú k nemu lepší vzťah než k veliteľovi Croftovi, zastrelený pri pochode
  - jazyk – slangový, hovorový, používajú sa aj vulgarizmy (vyplývajú zo situácie)

Joseph Heller

(1923)

- protivojnový román *Hlava XXII* (1961):
  - dej sa odohráva koncom druhej svetovej vojny v Stredomorí, na ostrove Pianosa (južné Taliansko), na ktorom sa nachádza americká letecká základňa
  - úlohou vojakov v tejto základni je bombardovať nemecké fašistické ciele v severnom Taliansku
  - kapitán Yossarian (27) je vedúci letky, veľmi sa bojí o svoj život, nepáči sa mu na vojne, chce ísť domov
  - plukovník Cathcart je veľmi ambiciózný, stále zvyšuje počet povinných náletov, aby bol obdivovaný ⇒ letci nemôžu ísť domov, lebo vždy keď sa blížia k odlietaniu povinného počtu náletov, sa tento počet zvýši

- Hlava XXII – vojenské nariadenie, podľa ktorého môžu blázna poslať domov, pokiaľ však niekto požiada o prepustenie z tohto dôvodu, nie je považovaný za blázna (vie, čo robí), a preto domov poslaný byť nemôže ⇒ letci sú úplne odkázaní na bláznivého plukovníka
- proviantný dôstojník Milo – obchoduje so všetkými štátmi, zarába na úplatkoch od Američanov a Nemcov zároveň, ...
- generál Dreedle – velí základni, patriot, väčšinou opitý, keď sa mu niekto nezdá, rozkáže „vyviešť von a zastreliť“ → je degradovaný a nahradí ho iný fanatik
- dr. Daneeka – na všetko dáva prehľad, aby si privyrobil, chodí na vyhladkové lety, ale v skutočnosti sa ich neúčastní a keď spadne lietadlo, v ktorom mal sedieť, je vyhlásený za mŕtveho a všetci ho ignorujú, jeho žena v Amerike dostane veľa peňazí (poistenia)
- všetci letci okrem Yossariana postupne zomierajú, on sa strašne bojí smrti (má zoznam toho, čo ho môže zabiť), zašívajú sa do nemocnice a chce dezertovať
- záver – Yossarian dezertuje do Švédska, ide za vidinou normálneho života
- dej nie je úplne súvislý, kapitoly nesú ako názov meno nejakej postavy, o ktorej potom aj sú
- autor zobrazuje nezmyselnosť vojny cez satiru, iróniu a nezmyselnosť situácií
- prvky absurdity (Heller rozvíjal absurdnú prózu), paradox, humor
- podobnosť s:
  - 1) Haškovým *Švejkom* – satira; rozdiel – Švejk je blb, zatiaľ čo Yossarian je normálny
  - 2) Hemingwayovým románom *Zbohom zbraniam* – dezercia hlavného hrdinu
- román *Záverečná* (1995, voľné pokračovanie románu *Hlava XXII*):
  - odohráva sa ku koncu 20. storočia, Yossarian má 68 rokov a pracuje vo firme bývalého proviantného dôstojníka Mila – M&M, ktorá sa zaoberá všetkým – od zásobovania svadieb až po výrobu bombardérov
  - Milo má syna Mila (M2)
  - 3 dôležité udalosti:
    - 3) Milova firma sa snaží získať od vlády kontrakt na bombardér, dostanú ho, veľmi na tom zarobia, Yossarian dostane za dohodnutie stretnutia s prezidentovým právnikom 400 miliónov dolárov
    - 4) na autobusovej stanici sa má konať veľká svadba – Milo mladší si berie dcéru bohatého obchodníka, sú tu opísané nižšie vrstvy (bezdomovci, prostitútky) žijúce na stanici, z ktorej musia kvôli svadbe odísť
    - 5) začiatok jadrového útoku – prezident je trošku šľahnutý, rád hrá videohry, stlačí iba tak červený gombík na stole, a tak vypustí všetky jadrové zbrane USA na iné krajiny, nakoniec sa zachráni iba vyvolení (aj Milo a Yossarian) v protiatómovom kryte, všetko je premyslené tak, aby tam mohli žiť desaťročia, lenže sú aj nedostatky – musia pribrať aj ženy; je síce veľa textilu, ale nikto nevie šiť, ...
  - román je rozprávaný prevažne v 1. osobe (Yossarian), absurdity (bombardéry riadili mŕtvi piloti z 2WW)
- romány *Bombardovali sme New Haven* (1968), *Niečo sa stalo* (1974), *Zisk nad zlato* (1979) – využíva humor, satiru a iróniu, aby zvýraznil morbidnú absurditu vojny
- román *Nebolo mi do smiechu* (1982) – napísal po vážnej chorobe (→ invalidný vozík)

Francúzska literatúra

- najrozšírenejším smerom je existencializmus:
  - autori skúmajú otázky ľudskej existencie, a to najmä v hraničných situáciách (medzi životom a smrťou)
  - postavy – pocity úzkosti, opustenosti, osamelosti, hľadajú vlastné vnútro
- antiromán:
  - literárny žáner
  - chýba v ňom všetko, čo sa obvykle nachádza v románe – celistvá dejová línia, hrdina, zápleтка, rozuzlenie, myšlienkové pochody postáv
  - vyzdvihnutý je význam dialógov, ktoré sú však dosť nezrozumiteľné
  - → dlhé a nezrozumiteľné diela (270 strán o ničom)

Jean-Paul Sartre

(1905 – 1980)

- 1964 – bola mu udelená Nobelova cena, ale odmietol ju
- predstaviteľ existencializmu
- román *Hnus* (1938):
  - hlavná postava – Roquentin – zbiera materiál a píše o markízovi Rollebonovi
  - začalo sa mu to hnusiť – zistil, že keď prestane, je mu lepšie, jeho život je krajší
- zbierka 5 poviedok *Múr* (1939):
  - múr je v poviedkach buď fyzickou stenou alebo zábranou medzi vzťahmi
  - poviedky: *Múr*, *Šéfovo detstvo*, *Intimita*, *Hérostratos*, *Izba*
  - poviedka *Múr*:
    - odohráva sa počas španielskej občianskej vojny
    - Pablo Ibbieto je vo väzení – podozrievajú ho, že skrýval vodcu partizánov Ramona Grisa
    - vo väzení uvažuje o svojej milej Conchi – predtým ju veľmi chcel stretnúť, ale teraz na to nemá chuť – ona by smútila, že zomrie, ale jemu je to jedno
    - chcú od neho vedieť, kde je Ramon
    - on sa chce pobaviť na ich účet, a tak strelí, že Ramon sa ukrýva na cintoríne
    - nakoniec sa ukáže, že Ramon sa pohádal s jeho bratrancom, u ktorého sa skrýval a naozaj sa ukryl na cintoríne
    - keď sa toto Pablo dozvie, začne sa hystericky smiať
    - takto sa z človeka odhodlaného obetovať za iného život absurdnou hrou náhody stáva zradca
    - nedozvedáme sa nič s pozadia postáv (z akej rodiny sú, prečo sú partizáni, ...) – autor to nepovažuje za dôležité

Albert Camus

(1913 – 1960)

- Alžírčan, žil vo Francúzsku, existencialista
- otec mu zomrel v prvej svetovej vojne, mama – práčka
- vyštudoval filozofiu povolání mal viac (predavač, meteorológ, ...)
- účastnil sa protifašistického odboja
- navštívil aj Československo
- 1957 – dostal Nobelovu cenu
- zomrel pri autohavárii
- na svoje biedne detstvo spomína v knihe *Prvý človek* (1994) – vyšla posmrtné
- román *Cudzinec* (1942):
  - hlavná postava – Mersault, zároveň aj rozprávač
  - 1. časť – jeho život na slobode:
    - Mersault je veľmi zvláštny, má veľmi zvláštny vzťah k matke – dlho s ňou žije, ale keď zostarne a potrebuje pozornosť, nechápe to a keďže jej kontakt s nejakým priateľom chýba, dohodnú sa, že pôjde do sanatória – tam si nájde partnera a je v podstate šťastná
    - má priateľku Marie, trávi s ňou veľa času, ona ho miluje, ale jemu je v podstate jedno, s kým chodí, keď sa ho Marie spýta, či sa zoberú, povie, že ak chce, tak sa môžu → je mu to jedno
    - priateli sa s pasákom Raymondom, ktorý má spor s bratom svojej Arabskej milenky (ten ho poriadne zmlátil)
    - Raymond pozval Mersaulta aj s Marie na víkend na pláž
    - keď tam prídu,vidia skupinku Arabov, Raymond ukazuje Mersaultovi toho, s ktorým sa pobil
    - neskôr ide Mersault sám na prechádzku a keď uvidí dotyčného Araba, zastrelí ho Raymondovou pištoľou (aj keď proti nemu vlastne nič nemá – dohnala ho k tomu príroda (horúčava))
  - 2. časť:

- Mersault je súdený za vraždu
- kvôli jeho správaniu (nevyjadruje ľútosť, je mu to jedno) a tiež kvôli nedostatočnému smútku na pohrebe matky (aj keď to s vraždou nemá nič do činenia) je nakoniec odsúdený na smrť
- svoj osud prijíma s ľahkým srdcom, neprotestuje
- tesne pred smrťou, keď je naozaj sám, pochopí, prečo človek nemôže žiť sám, že potrebuje nejakého naozajstného priateľa (teda pochopí konečne aj svoju matku)
- je tu vyrozprávaných aj viacero minipríbehov (napr. Mersaultov otec našiel ústrižok s príbehom – niekto odišiel od svojej sestry a matky, aby zarobil peniaze, vrátil sa bohatý a so ženou, zo žartu sa ubytoval v matkinom hoteli, tá ho nespoznala, v noci ho spolu s jeho sestrou okradli a zabili a keď sa dozvedeli, že to bol on, spáchali samovraždu)
- esej *Mýtus o Sifyfovi* (1942):
  - autor priznáva, že konanie človeka môže mať aj zmysel
  - na postave antického gréckeho hrdinu, odsúdeného bohmi gúľať do vrchu ťažký balvan, ktorý mu vlastnou ťarchou vždy padal nazad, dokazuje, že človek si uvedomuje zbytočnosť svojho konania, a predsa v boji pokračuje, čiže východisko z nezmyselnosti osudu nachádza vo vzbure
- román *Mor* (1947):
  - vrchol tvorby
  - dej sa odohráva počas 2. svetovej vojny v alžírskom meste Oran
  - mor, ktorý prepukol v meste, je abstraktným symbolom vojny a okupácie
  - ľudia zomierajú, proti moru bojuje lekár Rieux spolu s niekoľkými priateľmi
  - keď sa epidémia skončí, necíti však úľavu, iba prázdnotu v duši, nevie sa tešiť ako ostatní (uvedomil si, že vyhral iba jednu bitku vo veľkej vojne, že mor bude medzi ľuďmi dovtedy, kým existujú negatívne ľudské vlastnosti (klamstvo, pýcha, nenávisť, nevráživosť, ...))
  - rovnaká idea ako v *Mýte o Sifyfovi* – aj keď zdánlivo beznádejné, absurdné ľudské konanie, má zmysel
  - mor (a každá iná choroba, existenčná starosť) mení správanie ľudí (→ existencializmus)
- esej *Človek, ktorý sa búri* (1951), román *Pád* (1954), zbierka poviedok *Exil a kráľovstvo* (1957) – hrdinovia sa usilujú nájsť životné istoty zapojením sa do ľudského kolektívu a v aktívnom boji proti spoločenskému zlu a utrpeniu

Alain Robbe Grillet
(1922)

- antiromán *Gumy* (1953)
- antiromán *Žiarlivosť* (1957)

Talianska literatúra

Alberto Moravia
(1907 – 1990)

- vlastným menom Pincherle
- v detstve – ťažká choroba – tuberkulóza kostnej drene → vzdelával sa sám a si prácu s jazykom
- predstaviteľ neorealizmu:
  - nie je to samostatný smer, len určité tendencie v 30. – 50. rokoch
  - objavil sa aj vo filme a maliarstve
  - hrdinovia – obyčajní ľudia z periférií, stvárňovanie ich života na pozadí vojny
  - vojnu neanalyzuje, ale je v diele prítomná
  - jednoduchý jazyk, slang
- v jeho dielach sú aj prvky existencializmu (znázornenie nudy ako základného životného pocitu hrdinu) a naturalizmu (dedinské opisy)
- próza:
  - román *Rimanka* (1947):
    - hlavná postava – krásna Adriana – má sen – chce sa vydať, mať deti, byť milovaná

- Žije sama s matkou
- Gino – šofér v jednej zámožnej rodine, pomerne dobre ho platia, švihák
- Adriana si myslí, že sa vezmú, že to bude láska na celý život
- chce ho upútať ešte viac – ukázať sa mu nahá (má síce chudobné šaty, ale nádherné telo, takže sa vyrovná aj zámožným dámam)
- vyspí sa s ním, jej matka s ich vzťahom síce nesúhlasila, ale teraz sa teší, lebo vie, že ju Gino nechá a ona môže uskutočniť svoj plán – urobiť z Adriany modelku (nechápe, že Adriana túži po niečom úplne inom)
- Astarika – policajt, dozvie sa od neho, že Gino je ženatý
- Astrarika sa do nej tiež zamiluje, je tiež je ženatý, ale nežije so svojou ženou, chce ju → na pikniku jej zaplatil a donútil ju k styku...
- Sonzongo – vrah, Adriana sa ho bojí, keď ju o tom požiada, vždy sa s ním vyspí, otehotnie s ním (najhoršia kombinácia – ľahká deva a vrah)
- Giacomo (Mino) – študent, zo zámožnej rodiny, tiež zamilovaný do Adriany, oznámi rodine, že dieťa je jeho, aby sa Adriana s dieťaťom mali dobre a potom spácha samovraždu, pretože zradil kamarátov (bol partizán a na polícii zradil ostatných)

Anglická literatúra

- u mladej generácie autorov po 2. svetovej vojne sa prejavoval hnev, nihilistická kritika (popieranie všetkých mravných a spoločenských hodnôt), ktorou bezmocne bili do všetkého, z čoho mali strach
- preto dostala táto skupina autorov názov „rozhnevaní mladí muži“ (podľa názvu drámy Johna Osborna *Obzri sa v hneve*)

John Wain

(1925)

- román *Ponáhľaj sa dolu* (1953):
  - Charles Lumley má univerzitné vzdelanie, ale napriek tomu si nemôže (ani nechce) nájsť vhodnú prácu
  - príležitostne pracuje v podradných profesiách, opúšťa svoju lásku, aby sa s ňou v závere opäť zišiel
  - nakoniec nachádza prácu v reklame, hoci všetkým pohŕda a ničomu neverí
- román *Zima v horách*:
  - menej nihilistický
  - realisticky zobrazuje boj medzi drobnými súkromníkmi a silnými podnikateľmi

John Braine

(1923 – 1986)

- najpopulárnejší
- román *Miesto hore* (1957):
  - vytvoril typ mladého bezohľadného karieristu, ktorý po návrate z vojny chce získať spoločenské uplatnenie
  - Joe Lampton sa zoznami so Susan (dcéra mladého továrniky) a súčasne s vydatou Alicou
  - keď sa Alica rozvedie, chce sa s ňou oženiť, nakoniec si však kvôli bohatstvu zoberie Susan
  - Alica spácha samovraždu (autohavária)
  - Lampton zrádza svoje ideály v honbe za kariérou
- román *Život hore* (1959):
  - voľné pokračovanie, Joe nie je spokojný s manželstvom plným pokrytectva a nevery, bohatstvo mu neprináša šťastie
  - odíde k milenke, ale nakoniec sa vracia k pohodlnému životu so ženou a deťmi, svoju vzburu nevie doviesť do konca a hoci vie, že je slaboch, nedokáže proti tomu nič urobiť

George Orwell

(1903 – 1950)

- policajný inšpektor v Barme, bojoval v španielskej občianskej vojne, žil ako tulák v Paríži
- reportáže a eseje *Poprava obesením* (1931), *Spodina a vyvrheli Paríža a Londýna* (1933)
- kniha *Hold Katalánsku* – vlastné vojnové zážitky
- román *Zvieracia farma* (1945) – parodoval politické udalosti v Rusku v medzivojnovom období
- utopický román *Tisícdeväťstoosemdesiatštyri* (1949):
  - obavy pred totalitnými tendenciami vývoja modernej spoločnosti
  - Winston Smith sa odlišuje od ostatných obyvateľov utopickej veľmoci Oceánie, v ktorej všetko ovláda jediná „štátostrana“
  - vedie si denník a zamiluje sa, za čo je neskôr (ako za najťažšie zločiny) zatknutý a väznený
  - po ťažkom mučení „myšlienkovou políciou“ sa vzdáva akejkoľvek slobodnej myšlienky

Česká literatúra

Bohumil Hrabal

(1914 – 1997)

- zbierka poviedok *Pábitelé* (1964) – nadväzuje na Jaroslava Haška a surrealizmus
- vlastné osudy – kniha *Proluky*
- protivojnový román *Ostro sledované vlaky* (1965):
  - bol sfilmovaný (Oskar)
  - neskorý návrat do čias druhej svetovej vojny, pochmúrna atmosféra
  - príbeh mladého chlapca Miloša Hrmu – má 22 rokov, žije na dedine
  - Miloš pracuje ako výpravca (autobiografia), cez dedinu prechádzajú vlaky nemeckej armády – na západ idú zranení vojaci, ktorí sa vracajú z vojny a na východ idú najmä zvieratá (aby mali na fronte čo jesť; tieto zvieratá sú v strašnom stave → naturalistické opisy)
  - v diele vznikajú rôzne humorné situácie, zobrazuje normálny život dedinčanov
  - sú tu aj prvky erotiky
  - Miloš pochádza zo zaujímavej rodiny:
    - jeho otec bol už ako 48-ročný na dôchodku, pretože mal už odpracovaných 28 rokov na stanici, ale jeho okolie si myslelo, že je lenivý a priživuje sa
    - jeho dedko zase skočil pred tank, aby ho zastavil, ale tank nezastal a prešiel ho (on však prežil)
  - Miloš má milú Mášu, sklamal však, keď išli na vec, a preto chcel spáchať samovraždu – odviezol sa vlakom do Bystřice, prenajal si izbu v hoteli, ľahol si do vane a podrezal si žily (naturalistický opis), ale bol zachránený
  - Miloš sa lieči a ide si po radu k zálečníkovi Hubičkovi a tiež k pani prednostovej, tá mu poradí, že má ísť s nejakou staršou dámou
  - v dedine sa objaví Viktoria Freie, Miloš s ňou podvedie Mášu a dokáže si, že je muž – roztrhajú plátno, ktoré sa zatiaľ podarilo roztrhať len Hubičkovi
  - Hubička príde za Milošom s tým, že treba vyhodit' jeden nemecký vlak do vzduchu, Viktoria je špiónka a má výbušninu
  - Miloš pristúpi na túto úlohu, podarí sa mu ju aj splniť, ale Nemci ho pritom zbadajú, s jedným z nich sa navzájom zrania a skončia spoločne v jednej priekope, Miloš ho z milosti dorazí
  - vojna je tu zobrazovaná s nadsázkou a s humorom, autor tým chce povedať, že život pokračuje aj počas vojny, autor používa zveličovanie – z obyčajných situácií tak vznikajú až absurdne komické situácie